

ارزیابی و تحلیل

محتوای کتاب‌های کار کودکستان‌های استان لرستان

● دکتر محمد جعفر مهدیان
معصومه مهدیان

چکیده

«ارزیابی و تحلیل محتوای برنامه‌های دوره‌ی آمادگی و پرورش استان لرستان» عنوان پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشدی است که به منظور شناسایی ابعاد محتوایی کتاب‌های کار و آموزش نشانه‌های فارسی در این استان انجام گرفته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد، میزان تحت پوشش قرار گرفتن واحدهای کار در این کتاب‌ها از نظر «حوزه‌های یادگیری» و وضعیت تقریباً یکسانی دارند. واحد «فصل‌ها» با حدود ۲۱ درصد، بیشترین تعداد حوزه‌های یادگیری را به خود اختصاص داده است. از نظر تحلیل محتوای «موضوعی»، تنوع موضوعی در بین واحدهای کارخانه، خانواده، انسان و خوراک از سایر واحدها بیشتر است. تحلیل محتوای انجام شده از نظر «فعالیت‌های پیش‌بینی شده» نشان داد که فعالیت «بحث و گفت‌وگو» با ۲۴ درصد و فعالیت «مشاهده» با ۲۷ / ۲۳ درصد، بالاترین و «نمایش خلاق» و «قصه» با

۲۵۹۱۹۲

زمستان ۱۳۸۷

۳۸

۱۳ / ۴ درصد کمترین مقدار را در بین فعالیت‌های ده‌گانه‌ی پیشنهادی به خود اختصاص داده‌اند. تحلیل محتوای «تصاویر» نشان داد که تصاویر مربوط به اشیا، انسان، گیاه، حیوان، خوراکی، طبیعت و خانه و خانواده هستند و بیشترین آن‌ها مربوط به تصاویر اشیا با ۳۸ / ۷۲ درصد است. تحلیل‌های انجام شده در مورد نظرات مربیان درباره‌ی کیفیت کتاب‌های کار و کتاب نشانه‌های فارسی مشخص کرد که مربیان نظر نسبتاً مناسبی در خصوص کتاب‌های مزبور، به‌ویژه کتاب نشانه‌ها داشته‌اند. هم‌چنین، انجام آزمون آماری تک‌نمونه‌ای در مورد هر یک از سؤالات پرسش‌نامه‌ی نظرسنجی، معنی‌داری فرض تحقیق را مبنی بر ارتباط بین آیت‌ها و اجزای مورد پرسش در خصوص کتاب‌های مزبور با ۹۵ درصد اطمینان تأیید کرد.

مقدمه

بر اساس تجربیات و بررسی‌های روان‌شناختی و تربیتی، سال‌های اولیه‌ی زندگی کودکان نقش اساسی در رشد و پرورش آنان دارد. چرا که ۸۰ درصد شخصیت کودک ظرف شش سال اول حیات او شکل می‌گیرد. بر این اساس، آموزش و پرورش پیش‌دبستانی اهمیت ویژه‌ای دارد و تلاش دولت‌ها بر این است که هر روز تعداد بیشتری از کودکان، تحت پوشش آموزش‌های این دوره قرار گیرند و با توجه به ویژگی‌ها و نیازهای فردی، از آموزش‌های مناسب و سازنده برخوردار شوند. اولین ارتباط انسانی- اجتماعی کودکان در دوران پیش‌دبستانی شکل می‌گیرد و شکوفایی و رشد این ارتباط منوط به آموزش عشق ورزیدن، محبت کردن و... نشان دادن راه صحیح برقراری ارتباط توسط والدین و مربیان آنان است.

مفاهیم و محتوای آموزش‌هایی که در دوره‌ی پیش‌دبستانی به کودکان داده می‌شود، می‌تواند بسیار مفید و ضروری باشد. زیرا همان‌گونه که در دوره‌های متفاوت تحصیلی، واحدهای درسی وجود دارند، در دوره‌ی پیش‌دبستانی نیز همه‌ی واحدهای کار گنجانده شده است. به این معنی که آموزش‌ها با انتقال مفاهیم ریاضی، علوم اجتماعی، دینی، اخلاقی، زبان‌آموزی و حتی تربیت‌بدنی ارائه می‌شوند. بنابراین، در راستای تقویت جایگاه آموزش و پرورش پیش‌دبستانی، توجه به منابع و محتوای برنامه‌های آموزشی آن اهمیت فوق‌العاده‌ای پیدا کرده است.

بیان مسئله

اگرچه در چند سال اخیر اقداماتی به منظور هماهنگ‌سازی نوع و محتوای برنامه‌های آموزشی این مراکز در سطح استان‌ها به‌عمل آمده است، اما انتخاب و به‌کارگیری منابع آموزشی و روش‌های به‌کارگیری آنان هم‌چنان به‌عنوان چالشی جدی مورد توجه مسئولان آموزشی قرار داشته است. چنان‌که تحقیقات متعددی در این زمینه، برنامه‌ها و محتوای آموزشی این دوره را زیر سؤال برده و کیفیت‌بخشی آن را به چالش کشیده‌اند [جعفری و مصطفایی، ۱۳۸۵؛ پاکاریان، ۱۳۷۶]. در نتیجه، شناسایی و ارزیابی برنامه‌ها و محتوای آموزشی دوره‌ی پیش‌دبستانی از زوایای متفاوت می‌تواند روشنگر نقاط قوت و ضعف رویکردهای موجود و در جهت کیفیت‌بخشی به کل برنامه‌های این دوره مؤثر باشد. از این‌رو، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به این سؤال اساسی بوده است که: با توجه به حوزه‌های هفت‌گانه‌ی یادگیری، واحدهای کار و محتوای آموزشی دوره‌ی پیش‌دبستانی استان لرستان با چه مؤلفه‌ها و مفاهیمی

شناسایی و ارزیابی برنامه‌ها
و محتوای آموزشی
دوره‌ی پیش‌دبستانی
می‌تواند در جهت
کیفیت‌بخشی
به کل برنامه‌های
این دوره مؤثر باشد

داده ها و اطلاعات این تحقیق مبتنی بر مبانی نظری است لذا از روش کتاب خانه ای بهره گرفته شده است

و چگونه طراحی شده است؟ به عبارت دیگر، سؤال این است که: آیا حوزه های متفاوت یادگیری در فعالیت های گوناگون مورد نظر در کتاب های کار دوره ی پیش دبستانی استان لرستان به طور فراگیری منظور شده است؟ و متغیرهای کیفیت بخشی به کتاب های کار، هم چون کیفیت و کمیت تصاویر، موضوعات و فعالیت های ده گانه ی آموزشی چگونه در نظر گرفته شده اند؟

اهداف تحقیق

هدف تحقیق به طور کلی، تحلیل محتوای کتب دوره ی آمادگی و پیش دبستانی استان لرستان با توجه به بررسی حوزه های گوناگون یادگیری، فعالیت های متفاوت و نظرات مربیان شاغل به کار در این مراکز بوده است. به طور خاص می توان اهداف تحقیق را در مقوله های زیر تعیین کرد:

- «تعیین حوزه های هفت گانه ی یادگیری»^۱ در مجموعه ی کتاب های کار پیش دبستانی استان لرستان.
- «تعیین فعالیت های ده گانه ی یادگیری»^۲ در مجموعه ی کتاب های کار پیش دبستانی استان لرستان.
- تعیین میزان و انواع تصاویر موجود در کتاب های کار پیش دبستانی.
- تعیین میزان و انواع موضوعات^۳ به کار رفته در کتاب های کار پیش دبستانی.
- شناسایی و تعیین نظرات و دیدگاه های مربیان مراکز پیش دبستانی در مورد کیفیت برنامه ها و محتوای کتاب های کار پیش دبستانی.

نوع و روش انجام تحقیق

روی این تحقیق از حیث هدف کاربردی است. از آن جا که این آگاهی از طریق جمع آوری اطلاعات مستند و مکتوب موجود بر اساس تحلیل محتوا کسب شده، از نظر ماهیت، تحقیق کیفی است و با توجه به این که مطالعه ی منابع آموزشی خاصی مدنظر بوده، تحلیل محتوا به عنوان یکی از روش های خاص تحقیق کیفی مورد استفاده قرار گرفته است. هم چنین چون بخشی از داده های پژوهش از طریق نظرسنجی از مربیان حاصل شده، بنابراین از نظر روش پیمایشی (یا زمینه یابی) است.

روش گردآوری اطلاعات

از آن جا که داده ها و اطلاعات این تحقیق مبتنی بر مبانی نظری است، لذا از روش کتاب خانه ای بهره گرفته شده است. با توجه به این که بخش دیگری از اطلاعات این تحقیق در شرایط واقعی و محیط های حقیقی از طریق نظرسنجی و بررسی های عملیاتی گردآوری شده، از روش میدانی نیز استفاده شده است. هم چنین، با استفاده از تحلیل محتوا، مراحل کار گردآوری اطلاعات انجام شده، به شرح زیر بوده است:

مرحله ی اول: تعیین و تبیین سؤالات تحلیل

مرحله ی دوم: تعیین واحد تحلیل (تصاویر، موضوعات، فعالیت ها و حوزه های یادگیری)

مرحله‌ی سوم: مشخص کردن و تعریف مفاهیم
مرحله‌ی چهارم: تصمیم‌گیری در مورد شاخص اندازه‌گیری
مرحله‌ی پنجم: تدوین قاعده و قانون کدگذاری
مرحله‌ی ششم: انتخاب نمونه‌ی تحقیق
مرحله‌ی هفتم: کمی کردن واحد‌های تحلیل

جامعه‌ی آماری

در این پژوهش جامعه‌ی آماری شامل دو بخش بوده است: بخش اول، مجموعه‌ی سه جلدی کتاب‌های کار پیش‌دبستانی استان لرستان و بخش دوم، تمامی مربیان کودکان‌های استان لرستان که در مراکز گوناگون آموزش و پرورش اشتغال به کار داشتند.

روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

چون جامعه‌ی آماری شامل دو بخش بوده است، بخش اول تماماً به عنوان واحد مطالعه در نظر گرفته شده و نیازی به نمونه‌گیری وجود نداشت و تمامی کتاب‌های کار مراکز پیش‌دبستانی انتخاب شدند. برای بخش دوم، با استفاده از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی، حجم نمونه‌ی مورد نظر بر اساس فرمول زیر برآورد شد:

$$n = \frac{z^2 pq}{d^2} \Rightarrow \frac{(1/96)^2 \times 0/5(1-0/5)}{(0/07)^2} = 195/9 \quad (1)$$

از آن‌جا که واریانس تغییر در جامعه (Q^2) در دست نبود و می‌خواستیم نسبت افراد جامعه را که دارای یک ویژگی خاص هستند (P) برآورد کنیم، از رابطه‌ی بالا استفاده کردیم. نمونه‌ی مورد نظر به صورت انتخاب چند شهرستان در کل استان (شامل خرم‌آباد، بروجرد، الیگودرز، دورود، الشتر، پلدختر و ازنا) و سپس گزینش نهایی به صورت تصادفی ساده انجام گرفت. نظر به این که استاد راهنما پذیرش ضریب خطای $0/07$ را در این برآورد مقدار بالایی دانست، لذا محقق برای افزایش روایی تحقیق تعداد دیگری پرسش‌نامه را بین جامعه‌ی آماری توزیع و داده‌های آن را به مجموعه‌ی حجم نمونه اضافه کرد تا در نهایت حجم مورد نظر به ۲۱۳ نفر ارتقا یافت.

ابزار اندازه‌گیری

از روش کتاب‌خانه‌ای و میدانی، ابزارهای معمول فیش برداری، پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته، فرم‌های خاص تحلیل محتوا، و سایت‌های اطلاعاتی و شبکه‌های اینترنتی برای گردآوری اطلاعات لازم استفاده شد. به منظور آزمون فرضیه‌های این پژوهش نیز پرسش‌نامه‌ای مرکب از ۲۲ سؤال بسته پاسخ و یک سؤال باز پاسخ تدوین گردید و در اختیار مربیان کودکان‌ها قرار گرفت. برای هر سؤال پنج گزینه‌ی خیلی زیاد، زیاد، تا حدودی، کم، خیلی کم، انتخاب شد.

روایی و پایایی

روایی محتوایی^۴ ابزار اندازه‌گیری تحلیل محتوا و پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته از طریق نظرخواهی از چند تن از متخصصان و کارشناسان ارشد شاغل در آموزش و پرورش سنجیده شد و ملاک‌های تحلیل محتوا و سؤالات پرسش‌نامه مورد سنجش آنان قرار گرفت. در این پژوهش، به منظور برآورد اعتبار و پایایی ابزار اندازه‌گیری از دو روش استفاده گردید: در تحلیل محتوا، از روش اعتبار ارزش‌یابان (یا توافق ارزش‌یابان) استفاده شد. بدین منظور برداشت‌های چند نفر از کسانی که در استخراج مفاهیم مورد نظر با محقق همکاری داشتند، مورد بررسی قرار گرفتند و بر اساس هم‌بستگی و توافق نظر آن‌ها که البته طبق محاسبه بیش از ۹۰ درصد برآورد گردید، از اعتبار و پایایی تحلیل محتوا اطمینان حاصل شد. هم‌چنین، به منظور محاسبه‌ی اعتبار و پایایی پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته، از روش آلفای کرونباخ روی نمونه‌ی آزمایشی اجرا شده استفاده گردید. برآورد این روش با استفاده از فرمول زیر به مقدار $0/84$ درصد به دست آمده که درصد مورد تأیید و قابل قبولی است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌های به دست آمده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی، هم‌چون محاسبه‌ی فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار، میانگین میانگین‌ها و هم‌چنین روش‌های آمار استنباطی، هم‌چون آزمون t تک نمونه‌ای، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. ضمناً بخش قابل توجهی از داده‌ها به منظور پردازش، تفسیر و تبیین بهتر با استفاده از تحلیل‌های کیفی هم‌چون دسته‌بندی، تلخیص و نتیجه‌گیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج تحقیق

ارزیابی‌های انجام گرفته با استفاده از برنامه‌ها و محتواهای آموزشی و از طریق مراحل چندگانه‌ی تحلیل محتوا - یعنی تعیین و تبیین سؤالات تحلیلی، تعیین واحد تحلیل، مشخص کردن و تعریف مفاهیم، انتخاب شاخص اندازه‌گیری، تدوین قاعده و قانون گذاری، انتخاب نمونه‌ی تحقیق و کمی کردن واحدهای تحلیل - انجام گرفت و تجزیه و تحلیل‌های آن از طریق توصیف فراوانی‌ها و درصدهای به دست آمده صورت پذیرفت. هم‌چنین، اطلاعات به دست آمده از پرسش‌نامه‌ی نظرسنجی مریبان از طریق نرم افزار «SPSS» و با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی و استنباطی - آزمون t - مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در بررسی سؤال اول پژوهش، مبنی بر چگونگی تعیین «حوزه‌های یادگیری» در کتاب‌های کار پیش‌دستانی، معلوم شد که به ترتیب حوزه‌های یادگیری علوم، هنر، تربیت‌بدنی، زبان‌آموزی، اجتماعی و ریاضی بیشترین موارد را به خود اختصاص داده‌اند و حوزه‌ی یادگیری دینی در هیچ کدام از کتاب‌های کار مربوطه پیش‌بینی نشده است. هم‌چنین، واحدهای کار فصل‌ها، مدرسه و جانوران، به ترتیب بیشترین حوزه‌های یادگیری را تحت پوشش قرار داده بودند. محقق بر اساس مبانی نظری تحقیق بر این باور است که این یک ایراد اساسی در انتخاب محتوا به حساب می‌آید. زیرا می‌باید محتواهای آموزشی به گونه‌ای طراحی و انتخاب شوند که

بیشترین حوزه‌های یادگیری را دربر گیرند.

در بررسی سؤال دوم پژوهش، مبنی بر چگونگی پیش‌بینی و تنظیم «فعالیت‌های یادگیری» در کتاب‌های کار پیش‌دبستانی، مشخص شد که بیشترین فعالیت‌ها مربوط به فعالیت بحث و گفت‌وگو و مشاهده بوده‌اند و فعالیت گردش علمی در هیچ کدام از واحدهای کار در صدی را به خود اختصاص نداده است. ضمناً یافته‌ها نشان داد، توزیع این فعالیت‌ها در واحدهای کار متفاوت بوده است و واحد خانواده بیشترین فعالیت و واحدهای گیاهان و مدرسه کمترین فعالیت را داشته‌اند. نتایج این تحقیق با یافته‌های مصطفایی (۱۳۸۴)، از نظر عدم به‌کارگیری گردش علمی در اجرای واحدهای کار و از نظر استفاده از بحث و گفت‌وگو در هنگام آموزش، هماهنگ است. هم‌چنین با نتایج پژوهشی عباسی (۱۳۸۲) مبنی بر عدم فعالیت‌های درهم تنیده در اجرای واحدهای کار هم‌خوانی دارد.

در بررسی سؤال سوم پژوهش، مبنی بر میزان انواع تصاویر در کتاب‌های کار پیش‌دبستانی، تحلیل‌های انجام گرفته نشان داد، تصاویر به کار گرفته در کتاب‌ها دارای یک طیف چند گونه‌اند که بیشترین آن‌ها مربوط به تصاویر اشیاء با ۳۸/۷۲ درصد و پس از آن به ترتیب تصاویر خوراکی‌ها، انسان، گیاه، حیوان، و کمترین آن‌ها مربوط به خانه و طبیعت شناسایی شدند. هم‌چنین، بیشترین تصاویر مربوط به واحد کارخانه و خانواده و کمترین آن‌ها مربوط به واحد بهداشت، جانوران و گیاهان بودند.

بررسی سؤال چهارم پژوهش، مبنی بر چگونگی موضوعات به کار رفته در کتاب‌های کار پیش‌دبستانی، نشان داد که موضوعات در واحدهای کار از نظر کمی و کیفی وضع متفاوتی دارند؛ به طوری که در واحد خانه و خانواده بیشترین موضوعات مربوط به معرفی انواع خانه‌ها با ۳۰ درصد، در واحد مدرسه، صف بستن و مقررات راهنمایی و رانندگی با ۲۵ درصد، در واحد انسان، تقویت حواس پنج‌گانه با ۵/۵۴ درصد، در واحد بهداشت، موضوع دهان و دندان با ۴۰ درصد، در واحد

جانوران،
بیشترین
موضوع
آشنایی با

از نظر تنوع موضوعی،
واحدخانه و خانواده
با هفت نوع
موضوع گوناگون
بیشترین موضوع محتوایی
را به خود اختصاص داد

جانوران وحشی و اهلی با ۳۳/۳ درصد مشخص گردید. ضمناً از نظر تنوع موضوعی، واحد خانه و خانواده با هفت نوع موضوع گوناگون، بیشترین موضوع محتوایی را به خود اختصاص داد.

بررسی سؤال پنجم پژوهش، در مورد نظرات و دیدگاه‌های مربیان مراکز پیش دبستانی درباره‌ی کیفیت کتاب‌های کار، نشان داد میانگین نظرات مربیان در مورد محتوا و برنامه‌های موجود رتبه‌ای بالاتر از حد معمول و متوسط داشت و مقدار آن ۳/۶۳- از ۵- برآورد شد. جالب این که در مورد هیچ کدام از سؤالات مطرح شده در پرسش نامه میانگین به دست آمده از عدد ۳ پایین تر نبود. این یافته با نتایج تحقیق گلکار صابری (۱۳۸۳) مطابقت دارد و آن را تأیید می‌کند.

ضمناً فرض صفر در مورد هر یک از سؤالات پرسش نامه، مبنی بر عدم ارتباط بین آیتم‌های کیفیت بخشی به کتاب‌های کار، با استفاده از آزمون آماری t تک نمونه‌ای محاسبه و رد شد و با ۹۵ درصد اطمینان، فرض تحقیق مبنی بر ارتباط مثبت بین متغیرهای تحقیق و کیفیت کتاب‌های کار پیش دبستانی تأیید گردید. بدین معنی که پرسش شونده‌گان نظرات قابل قبولی در مورد کتاب‌های مزبور داشته‌اند. البته در این مورد برخی از متغیرهای مورد پژوهش با نتایج پژوهش‌های قبلی مغایرت نشان می‌دهند؛ از جمله با پژوهش پاکاریان (۱۳۷۶) که نتیجه گرفت: در تعیین محتوای برنامه‌های پیش دبستانی، تمامی اهداف تعیین شده‌ی این دوره مد نظر قرار نگرفته‌اند. البته نکته‌ی قابل ذکر در این جا آن است که در تحقیق حاضر، بیش از آن که هدف ارزیابی کلی از فعالیت‌ها، برنامه‌ها، و عملکردهای آموزشی دوره‌ی پیش دبستانی مطرح نظر باشد، ارزیابی محتوای برنامه‌های آموزشی مدنظر بوده و به این دلیل است که نتایج آن در قالب تحقیقات خاصی که ارزیابی برنامه‌ها را انجام داده است، قابل مقایسه خواهد بود.

نتیجه‌گیری کلی از یافته‌های تحقیق از نظر نگارنده، تأکید بر الگوی بهینه و مطلوب برنامه‌ی درسی و محتوای آموزشی خاصی است که به صورت شکل در فصل اول گزارش تحقیق ارائه شده است؛ شکلی که بیانگر انسجام برنامه و محتوای آموزشی با حوزه‌های یادگیری هفت گانه و فعالیت‌های یادگیری ده گانه است. با این هدف که اگر قرار است آموزش همه‌جانبه و بازدهی مطلوب داشته باشد، ضروری است این ابعاد چندوجهی در نظر گرفته شوند و مربیان در اجرای کار آن‌ها را رعایت کنند.

پیشنهادات کاربردی

با توجه به یافته‌های تحقیق، محقق برای بهبود کارایی آموزش و پرورش پیش دبستانی به طور کلی و آموزش و پرورش پیش دبستانی استان لرستان به طور خاص، نظرات و پیشنهاداتی را مطرح کرده و امیدوار است، راهکارهایی باشند که در افزایش بازدهی آموزش این دوره‌ی تحصیلی مؤثر واقع شوند:

۱. با توجه به این که فعالیت‌های یادگیری پیش‌بینی شده در کتاب‌های کار به صورت کامل و با بهره‌گیری از همه‌ی فعالیت‌های ده گانه تعیین نشده‌اند، پیشنهاد می‌شود ترتیبی اتخاذ

میانگین نظرات مربیان
در مورد محتوا
و برنامه‌های موجود،
رتبه‌ای بالاتر از
حد معمول و متوسط
داشت

۲۵۹۱۹۲
زمستان ۱۳۸۷

گردد تا برنامه‌ها و محتواهای درسی به صورت درهم تنیده و همه‌جانبه طراحی و در اختیار مربیان قرار گیرند و از آن‌ها بخواهند که از حداکثر فعالیت‌ها برای آموزش استفاده شود. بدین منظور پیشنهاد می‌شود، بخشی از نظام ارزش‌یابی عملکرد مربیان بر اساس بهره‌گیری هرچه بیشتر از فعالیت‌های ده‌گانه انجام گیرد.

۲. از آن‌جا که در بررسی‌های به عمل آمده معلوم شد، کتاب‌ها از نظر تصاویر جذابیت کافی ندارند، پیشنهاد می‌شود به منظور کیفیت بخشی به شکل و محتوای آن‌ها، پس از یک دوره‌ی دو تا سه ساله، تجدید نظر اساسی در مورد آن‌ها به عمل آید و از نظرات اصلاحی و پیشنهادی مربیان، اولیا و حتی خود نوآموزان برای انجام تغییر مطلوب استفاده شود.

۳. از آن‌جا که طراحی برنامه‌ی تلفیقی و بهره‌گیری از حوزه‌های یادگیری درهم تنیده در این دوره‌ی تحصیلی به عنوان یک راهبرد اساسی باید در نظر گرفته شود، ضروری است ترتیبی اتخاذ شود تا محتوای کتاب‌های کار دوره‌ی پیش‌دستانی به صورت روشن، دقیق و به اصطلاح عملیاتی شده، روند کار را برای یاددهندگان و یادگیرندگان معلوم سازد. زیرا در حال حاضر کتاب‌های موجود صرفاً از تعدادی تصویر تشکیل شده‌اند که ممکن است با کتاب‌های مشابه که جنبه‌ی غیردرسی دارند، یکسان تلقی شوند.

۴. پیشنهاد می‌شود، چنان‌چه امکان برقراری ارتباط مستمر بین طراحان کتاب‌های کار و مربیان وجود ندارد، نسبت به تهیه و تدوین سی‌دی‌های آموزشی اقدام شود و توجهات لازم برای آموزش و استفاده‌ی مطلوب از کتاب‌های کار به صورت روش و دقیقی به عمل آیند.

۵. آگاهی‌های اجتماعی بر رشد ذهنی، عاطفی و اجتماعی کودکان تأثیر گذارند. این وضع موجب شده است، کودکان امروز نیازهای متنوع‌تر و گسترده‌تری را ابراز دارند و لذا آموزش کودکان پیش‌دستانی با چند موضوع محدود - تحت عنوان واحدهای هفت‌گانه‌ی کار - جواب‌گوی آن‌ها نباشد. لذا پیشنهاد می‌شود، میزان و مقدار کمی آن افزایش یابد و از نظر تنوع نیز متنوع‌تر و گسترده‌تر شوند؛ به طوری که به بیش از ۲۰ واحد کار متنوع توسعه پیدا کند.

۶. میانگین بالای رتبه‌ی کتاب‌نشان‌ها بر اساس نظر مربیان، حاکی از اقبال آن‌ها به این کتاب است. با وجود این به نظر می‌رسد ضروری است، این کتاب از قالب صرف یک کتاب آموزشی خارج شود و بخش‌های سرگرمی و بازی آن افزایش یابد.

۷. پیشنهاد می‌شود، در تدوین محتوا و برنامه‌ها از بازی و فعالیت گروهی به خاطر برآوردن نیازهای طبیعی کودکان، و نیز از گردش علمی به خاطر تلفیق آموخته‌ها و افزایش تجارب کودکان بیشتر استفاده شود.

۸. طراحی محتوا به گونه‌ای باشد که مستلزم، نه تنها کنش و واکنش بین کودک و مربی باشد، بلکه تعامل بین کودک و کودک یا کودکان دیگر را برانگیزد و فعالیت و مشارکت گروهی را در آن‌ها افزایش دهد.

۹. از آن‌جا که آموزش مستمر و پایدار در پیشرفت و ارتقای وظایف شغلی تأثیر گذار است، پیشنهاد می‌شود مربیان به صورت منظم و مداوم از آموزش‌های ضمن خدمت برای تفهیم مفاهیم حرفه‌ای، هم‌چون حوزه‌های یادگیری، فعالیت‌های یادگیری، واحدهای کار تخصصی و... بهره‌مند گردند. زیرا در جریان تکمیل پرسش‌نامه‌ها، سؤالات مربیان حاکی از عدم آگاهی

پیشنهاد می‌شود

برنامه‌ها و محتواهای

درسی به صورت

درهم تنیده و همه‌جانبه

طراحی

و در اختیار مربیان

قرار گیرند

**پیشنهاد می شود
محتواها در مجموعه ی
کتاب های کار
دوره ی پیش دبستانی
در نظر گرفته شوند
و به شیوه ای متناسب
با سن کودکان
تنظیم گردند**

آن ها از این مفاهیم و اصطلاحات کلیدی و مهم بود.

۱۰. نظر به این که تکالیف خلاقیتی و نوآورانه، امروزه به عنوان یکی از رویکردهای جدید آموزشی مطرح شده اند، ضروری است طراحان و برنامه ریزان برنامه های درسی نسبت به پیش بینی و تدوین آن ها در همه ی سطوح اهتمام لازم را به عمل آورند. از این رو پیشنهاد می شود، این نوع محتواها در مجموعه ی کتاب های کار دوره ی پیش دبستانی در نظر گرفته شوند و به شیوه ای متناسب با سن کودکان تنظیم گردند تا آن ها، هم در کلاس درس و هم در خانه، به صورت مشتاقانه و البته داوطلبانه تکالیف را انجام دهند.

۱۱. ارائه ی محتوا و مفاهیم آموزشی از کل به جزء، متناسب ساختن محتوا با ذوق و علائق و نیازهای کودکان، متنوع بودن برای در نظر گرفتن تفاوت های فردی، فراگیر بودن برای در نظر گرفتن هر دو جنس کودکان، مبتنی بودن محتوا بر تجارب و مهارت های زندگی کودک و مواردی نظیر این ها، اصول و معیارهایی هستند که در طراحی و تدوین محتوای دوره ی پیش دبستانی لازم است در نظر گرفته شود.

۱۲. از آن جا که عینیت بخشی به آموزش در این دوره بسیار اهمیت دارد، بهتر است در فرایند ارائه ی محتوای آموزشی از مجموعه ای از مواد و وسایل آموزشی که می تواند یادگیری را عینی و محسوس کنند، استفاده و همراه با محتوا به مریمان پیشنهاد شود.

زیر نویس

۱. حوزه های یادگیری شامل علوم، ریاضی، دینی، هنر، تربیت بدنی، اجتماعی و زبان آموزی است.
  ۲. فعالیت های یادگیری عبارت اند از روش های آموزشی هم چون شعر، قصه، بازی، نمایش، گردش علمی و ...
  ۳. منظور از موضوعات، مجموعه مفاهیم عینی است که مصادیقی هم چون انسان، اشیا، طبیعت و غیره را دربر می گیرد.
4. Validity

منابع

۱. آلن، آیلین و هارت، بنی (۱۳۷۰). آموزش و پرورش در کودکان. انتشارات آستان قدس. مشهد.
۲. آقازاده، احمد (۱۳۸۱). آموزش و پرورش تطبیقی. انتشارات سمت. تهران. چاپ اول.
۳. احدیان، محمد و آقازاده، محرم (۱۳۸۲). راهنمای روش های نوین تدریس برای آموزش و کارآموزی. انتشارات آبیژ. تهران. چاپ چهارم.
۴. الماسی، محمد (۱۳۸۲). آموزش و پرورش تطبیقی. انتشارات رشد. تهران. چاپ ششم.
۵. الهیاری و دیگران (۱۳۸۰). الگوی پیشنهادی برای تدوین واحدهای کار. گزارش منتشر شده ی پژوهش مصوب.
۶. برک، لورا (۱۹۹۹). روان شناسی رشد (ج ۱). ترجمه ی یحیی سید محمدی. انتشارات ارسباران. تهران.
۷. بیکر، تریز ال (۱۳۷۷). نحوه ی تحقیقات اجتماعی. ترجمه ی هوشنگ نایی. انتشارات روش. تهران. چاپ اول.
۸. پاکاریان، سارا (۱۳۷۶). تحلیل برنامه ی دوره ی آمادگی و تأثیر آن در پیشرفت تحصیلی و رشد اجتماعی دانش آموزان دوره ی ابتدایی شهر اصفهان. پایان نامه ی دوره ی دکترای برنامه ریزی.
۹. جبارزاده، احمدعلی (۱۳۸۲). دانش و مهارت کار با کودکان در خانه و مهد کودک. انتشارات نادى. تهران.

۲۵۹۱۹۲
زمستان ۱۳۸۷

۴۶

۱۰. جعفری، ناصر و مصطفایی، سهراب (۱۳۸۵). بررسی و نقد محتوای برنامه‌ها و پیش‌دبستانی شهرستان بانه. سازمان آموزش و پرورش کردستان.
۱۱. خمارلومیر مادر، توران (۱۳۶۲). کتاب کار مریب کودک. انتشارات آگاه. تهران. چاپ پنجم. ۱۳۷۲.
۱۲. خمینی، روح‌اله (۱۳۸۰). صحیفه‌ی نور (ج ۱۹).
۱۳. داودی، محمد امیر حسین و دیگران (۱۳۸۶). آمار توصیفی در علوم رفتاری. انتشارات روان شناسی و هنر. تهران.
۱۴. دلاور، علی (۱۳۸۰). احتمالات و آمار کاربردی در روان‌شناسی و علوم تربیتی. انتشارات رشد. تهران.
۱۵. رفیعی، بهروز (۱۳۸۱). آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن (ج ۳). انتشارات سمت. تهران. چاپ اول.
۱۶. زارع، حسین (۱۳۸۵). بررسی کمی و کیفی فعالیت‌های مراکز آموزش پیش از دبستان و تدوین سیاست برای ارتقاء سطح این فعالیت‌ها. به سفارش شورای عالی انقلاب فرهنگی.
۱۷. سره، صغری (۱۳۷۲). «کودکستان، هدف، روش و فعالیت‌های آن». نشریه‌ی شماره‌ی ۱۰ مرکز تحقیقات و برنامه‌ریزی درسی.
۱۸. سیف، علی اکبر (۱۳۸۱). روان‌شناسی پرورشی (روان‌شناسی یادگیری و آموزش). انتشارات آگاه. تهران.
۱۹. سرمد، زهره و دیگران (۱۳۷۸). روش تحقیق در علوم رفتاری. انتشارات آگاه. تهران.
۲۰. شفیع، کی‌الدین (۱۳۷۹). نمایش بازی خلاق. انتشارات نشر صالحین. تهران.
۲۱. شریفی، حسن پاشا و شریفی، نسترن (۱۳۸۳). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. انتشارات سخن. تهران.
۲۲. شهرکی پور، حسن و بنی‌سی، پری‌ناز (۱۳۸۱). ظهور پداگوژی‌های جدید در هزاره‌ی سوم. انتشارات فرانشانتی اندیشه. تهران.
۲۳. صفارپور، عبدالرحمن (۱۳۸۱). راهبردهای آموزشی (وبه مریبان مکتب القرآن). انتشارات اسوه. قم.
۲۴. عباس، عبدا... (۱۳۸۲). طراحی الگوی برنامه‌ی درسی بهینه برای دوره‌ی کودکان، نقد وضعیت این دوره و مقایسه آن الگو در ایران. پایان‌نامه‌ی دوره‌ی دکترای تربیت مدرس.
۲۵. عزتی، مرتضی (۱۳۷۶). روش تحقیقی در علوم اجتماعی. مؤسسه‌ی تحقیقات اقتصادی دانشگاه تربیت مدرس. تهران. چاپ اول.
۲۶. فرجاده، علی محمد (۱۳۷۰). آموزش و پرورش تطبیقی. انتشارات رشد. تهران.
۲۷. فتحی و اجارگاه، کوروش (۱۳۷۷). اصول برنامه‌ی درسی. انتشارات ایران زمین. تهران.
۲۸. قورچیان، نادرقلی (۱۳۷۹). جزئیات روش‌های تدریس. انتشارات فرانشانتی اندیشه. تهران. چاپ سوم.
۲۹. لاندرد، کاترین (۱۳۷۸). آموزش و یادگیری در دوران پیش از دبستان. ترجمه‌ی قلی بولحسنی. انتشارات آتی. تهران. چاپ دوم.
۳۰. کیوان فر (۱۳۸۰). نقش روش‌های تدریس فعال و یادگیری مشارکتی در رشد توانایی‌های بالقوه‌ی دانش‌آموزان.
۳۱. گل‌چین، منیژه (۱۳۷۸). تحلیل محتوای کتاب کار مریبان بر اساس محیط‌های سه‌گانه‌ی بلوم و اهداف مصوب شورای تغییر نظام آموزش در دوره‌ی دبستان.
۳۲. گلکار صابری، رسول (۱۳۸۳). بررسی و تحلیل روش‌ها و محتوای آموزشی کلاس‌های آمادگی اصفهان به منظور ارائه‌ی الگو یا الگوهای آموزشی مطلوب. گزارش تحقیق مصوب سازمان آموزش و پرورش استان اصفهان.
۳۳. گروه کارشناسان استانداری اصفهان (۱۳۷۵). کندوکاوی در جنبه‌های متفاوت پیش‌دبستانی استان اصفهان.
۳۴. مفیدی، فرخنده (۱۳۸۴). مدیریت مراکز پیش‌دبستانی. انتشارات سمت. تهران.
۳۵. مفیدی، فرخنده و یزدان دوست، رقیه (۱۳۸۰). مجموعه مقالات کنگره‌ی علمی کودکان پیش‌دبستانی. انتشارات صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف).
۳۶. مفیدی، فرخنده (۱۳۷۲). «شناخت آموزش و پرورش پیش از دبستان و اثرات آن در دنیای کودکان امروز». فصل‌نامه‌ی پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت. شماره‌ی ۱ و ۲.
۳۷. _____ (۱۳۷۰). آموزش و پرورش پیش‌دبستانی و دبستانی. انتشارات دانشگاه پیام نور. تهران.
۳۸. مهدیان، محمد جعفر (۱۳۸۵). مبانی و اصول تعلیم و تربیت (با رویکرد جامع‌نگری و آینده‌پژوهشی). انتشارات ساوالان. تهران.
۳۹. وزارت آموزش و پرورش (۱۳۸۴). آن چه درباره‌ی پیش‌دبستانی باید بدانیم. تهران.
۴۰. وزارت آموزش و پرورش (۱۳۸۱). راهنمای برنامه‌ی درسی پیش‌دبستانی. دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی. تهران.

۴۱. وزارت آموزش و پرورش (۱۳۶۷). طرح کلیات نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران. وزارت آموزش و پرورش. تهران.
۴۲. وزارت آموزش و پرورش (۱۳۷۹). جزوه‌ی منتشر شده‌ی کارگاه آموزشی کشوری. تنکابن.
43. Almon jdan. (1992). Educating for creative thinking, the waldorf approach revision fall. 1992. vol. 15, Issuez, pp.71.8.
44. Cassidy. J.mims. S, Rucker. L(2003), Emergent curriculum and Kindergarten readiness. vol, 79. Isss.4.pg.194.6
45. Cohen. D.I. (1990). Montessori methods in Public School Education Digest. Sep. 1990.vol. 56.Issue, pp.63.4
46. Curtis A.M.(1996). Acurriculum for preschool Chilhood: Learning to learn. Routlege London. Derman http://www.montessori-hamata.org/general-in_foder Contohtml: The Montessori developmental Continuum. (1993)
47. Ebert, Edward.s Q culyer Richard, c (2008) School an introduction to Education, Tomson. Higher Education, Belmont, USA.
48. Eisner, E (1994). The educational imagin ation. 3rd edition. MacMillan College Publishing Co.
49. Gardner. H. (1983) famaous of mind. Ng, Basic Book, New york.
50. Kathlean Cotton and Nancy faires Conklin. (2008). <http://www.nwrel.org/scpd/sirs/3topsyn3.html>.
51. Kreider, Holly (2002), Getting panents Ready for Kinderygauten: The Role of Early Childhood Education. Harrard Family Research ProJect.
52. Miller. J.P.R, (1988). The holistie Curricularum. Toronto: antario in stiute Studies in education.
53. New R.S. (1993), International hand book on Child development. And developmentally appropriate practices.
54. Polito the Odora. (1995). Education, winter 1995, Vol.116.Issuez. P. ZZ3.
55. Posner, G (1194) Corriculum Planing models, instructional encyclopedia of education.
56. RanJan, Samir (2007), Journal Articles of Autism and Developmental Disorders, (ERIC) V37.
57. Rumbush Nancym. (1992). Montessori method. Stward ship of the Spirit of the Spirit Reveision, fall. Vol.15.Issue. ZP.P.79.82.
58. Spodek Bernard (1993). Art educarion Policy review. Jul/aug 1993. Vol. 94.Issue 6.P.11. WWW.Iran culture. org/index. PhD.